

PANJSKE KONČNICE IN NJIH POSLIKAVA

Beehive Boards Significance and Content: Is Illumination Really Necessary?

povzetek

Panjska končnica je sprednji del panja. Ob tem se postavlja vprašanje ali sta poslikava in barvanje namenjena čebelam ali človeku. Res je, da ima vstop v panj le domača čebela in da je tujka takoj pokončana, četudi tja le zaide. Zato je razpoznavnost zelo pomembna: na videz temu služijo predvsem močne barve. Dejstvo pa je, da je barvni spekter čebele zelo omejen, v primeri s človekom celo premaknjen. Zato je bolj gotova razlaga, da gre za izpoved človeka, čebelarja. Gre za sanjarjenje, ki je plod značilnosti čebelarjenja: strpnost, počasnost, previdnost. Čebelarji so predvsem moški. Tako nastopajo v risbah predvsem ženske in to v prisposodobah. Prisposodbe so odraz zatajevanja in zavrtih strasti: gre predvsem za kaznovanje. Cvetličnih vzorcev, krajin ali tihožitij skorajda ne najdemo. Čebele se jih naužijejo v naravi, res. Po drugi strani pa čebele pol vseh slik ne vidijo: torej so slike namenjene človeku.

Poslikava panjskih končnic je razvita pri nas v visoko kulturo. Kako pa je drugje?

Panj se je razvil iz besede "panj" ali "duplo", ki ga je človek le prilagodil.

Obstajajo panji v glini, v slami in v lesu. Čebelnjak kot arhitektura, ki združuje več panjev v funkcionalno celoto, je lahko vklesan v skalo, sestavljen iz kamnov ali pa je lesen. Možne so izvedbe tudi v zidu, premični panji pa so sestavljeni v ohišje voza ali danes avtomobila, pa še ta ideja je stara vsaj sto let.

Čebelnjak, kot ga poznamo pri nas, je izjemna arhitektura, a še zdaleč ne najbolj zanimiva. Poslikave pa so značilnost: članek jih navaja in daje iztočnice drugim strokam, ki morajo nekatere ideje o tem potrditi ali zavreči.

ključne besede:

sat, panj, čebelnjak, panjska končnica, estetika, arhitektura

summary

The beehive board is the central part of the beehive. Here one wonders, whether illumination or painting is needed for bees or humans.

It is true that entry to a beehive is allowed only for resident bees, alien bees are immediately killed, even if they venture there by accident. Distinctiveness is therefore very important: apparently provided predominantly by strong colours.

The fact stands, that the colour spectre of bees is very limited, when compared to humans it is actually even shifted. Therefore a more veritable explanation is that it is a form of human expression of the beekeeper. It is all about dreams, a product of the beekeepers nature: patience, slowness and prudence. Beekeepers are most often men. Thus the illuminations usually depict women, often as allegories. Allegories are an expression of denied and suppressed passions: they are about punishing women. Can we explain them as psychological tests for visitors: an overzealous viewer can induce reactions in bees, who will understand waving or swift movements as endangerment and react with punishing stings?

The Slovenian word for beehive developed from the word "panj", meaning tree stump, which humans adapted for their own use.

The bee house, as we know it in Slovenia, is exceptional architecture, but by far not the most interesting one. Illuminations are nevertheless typical: the article presents them and provides starting points for other professions, which could confirm some of the stated ideas.

key words:

honeycomb, beehive, beehive board, bee house, aesthetics, architecture

Ob vprašanju ali je poslikava panjskih končnic namenjena človeku ali čebelam pridemo do kar nekaj protislovnih dejstev.

Velja mnenje, da je zelo pomembno, da najde čebela svoj panj. Ko vstopi v tujega, jo prepoznajo kot tujko in kot vsiljivko, zato jo ubijejo. To ne velja za mlado čebelo, ki jo sprejmejo in vzamejo kot delavko. Mlada čebela še ne diši po svojem panju, stara pa ima duh, ki nedvomno govori o njenem izvoru. Zato je razlikovanje panja ključnega pomena. To je res.

VIDNOST

Druga plat medalje je, da ima čebela premaknjen spekter barv: v primerjavi s človekom vidi nekatere barve zunaj človekovega vidnega polja, ne vidi pa na primer zelene ali rdeče, ki ju enači s črno.

Rastline se temu prilagajajo povsem logično: osnovno polje, kjer čebela izbira svoj plen, je črn, torej nevtralen. Rdeči cvetovi imajo vedno kontrast: v beli, rumeni barvi in to posebej tam, kamor mora sestiti žuželka, da jo oplodi.

Cvetlica ne nudi medu zastoj: od žuželke zahteva plačilo - oploditev. Zato je trava zelena in ni zanimiva za žuželke. Bela barva je najbolj kontrastna na črni (tako jo vidi čebela), zato je pretežno največ belih cvetov. Vidni so še rumeni, potem pa je kmalu konec izbora: oranžna sega že v črno, modra ji je še bliže.

Seveda pa je treba računati, da ne oplajajo le čebele, pač pa tudi druge žuželke in metulji, ki imajo spet drugačne značilnosti.

Nekateri cvetovi vabijo tudi z udobnostjo: žuželka varno prileti in se spet spusti, udobno posesa med.

Nekatere rastline z obliko in z barvami cvetov posnemajo žuželke same: ampak te so namenjene drugim, bolj agresivnim živalim.

Za človeka je zelo pomembno, da so cvetovi, ki mu zagotavljajo predvsem C vitamin (sadje), bele barve, torej so čebelam zelo vidni. Vidnost pomeni večjo možnost oploditve. Jablane, na

primer, so že take, in za človeka povsem nevpadljiva ajda v belo rožnati barvi predstavlja čebeli močan kontrast in s tem veliko vidnost in opaznost.

POSTAVITEV ČEBELNJAKA V PROSTOR

Dosegljivost in postavitve čebelnjaka bi sodila pravzaprav na konec, po opisu panja in čebelnjaka kot objekta, a sta vezani na doseg čebel samih. Pomembno je, da čebele dosežejo cvetove (do kakih pet kilometrov), še pomembneje pa je, da se varno vrnejo: otovorjene in utrujene. Nemaokrat se zgodi, da čebela tako točno izračuna svoj doseg, da se zruši na pragu svojega panja ali celo pade na žrelo spodnjega. "Posebno mlade čebele, ko prvič izlete, padejo večkrat zovljo nezmožnosti v letanju, še preden svoj panj dobro zapazijo, na brado spodnjega, smatrajo tega za svojega, gredo, kadar se zopet vrnejo, vanj, in ker jih druge čebele rade noter spuste, ostanejo tudi potem tu" (Rojina 1906, 29).

Rojina povzema po Janši možnost, ki jo ponuja pravokotni leseni panj: sestavljanje, vezanje in premik z vozom.

ČEBELNJAK

Po Janši je definicija čebelnjaka taka: "Panjovi morajo biti pred solnčnimi žarki, pred dežjem in drugim hudim vremenom zavarovani ter varno in mirno stati. Tak prostor imenujemo čebelnjak" (Rojina 1906, 25).

Čebelnjak je objekt, ki omogoča sestavu panjev, da funkcionira, konstrukciji da nosi, strehi da ščiti z vertikalne smeri, z odstavitvijo od tal pa ščiti pred vhomom neprijaznih živali. Janša omenja trdnost čebelnjaka, uporabnost za človeka, varnost pred zunanji vplivi, celo varovanje pred tatovi (Rojina 1906, 26).

Slika 1: Mali čebelnjak po Janši: ima stene, streho in je odmaknjen od tal (Rojina 1906)

Zanimivo je, da predlaga "cenejši čebelnjak" v obliki enega samega panja, ki pa ima vse elemente čebelnjaka samega. To so

- a odmik od tal
- b lesen, pravokoten panj
- c streha

Odmik varuje pred plenilci s tal (pri tem je mogoče tudi kako višje mesto), oglat panj je preprosto postaviti in pritrčiti, streha varuje pred vertikalnimi vplivi (dež, sonce, vročina, delno mraz), pa še zaradi enostavnega odstranjevanja omogoča kontrolo.

Pri čebelnjaku predlaga "strmo streho", ki pa je ne nariše. Morda zaradi preprostosti izvedbe ali zaradi cene ali zaradi modnosti predlaga enokapno streho (Rojina 1906, tabla V). Take strehe naši čebelnjaki ne poznajo.

Enako ne omenja kritine: nedvomno najboljša je slamnata kritina, saj odvaja vodo, ščiti pred toploto in pred mrazom, je dosegljiva in nedvomno najcenejša. Morda je ne omenja, ker bi s tem posegal na področje oblikovnja arhitekture, ki je na vsak način odraz lokalnih možnosti, znanja in potreb. Slamnata streha je bila nevarna predvsem v vaseh in v mestih, kjer se je ogenj hitro širil in uničeval cela naselja. Čebelnjak že praviloma stoji na samem, odmaknjen od hiše, čeprav na dosegu pogleda. Tako se zdi, da je risba najverjetneje odraz novih hotenj v luči ekonomizacije in morda celo poenotenja v avstroogrski monarhiji. Današnja globalizacija je temu sumljivo podobna, čeprav ima zaradi ekonomskih učinkov mnogo več možnosti na uspeh.

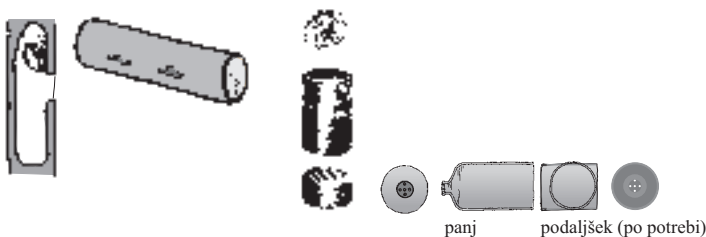
O porisavi in o barvanju končnic pa nič.

PANJ

Končno o tistem, ki definira čebelnjak: o panju.

Beseda panj izhaja iz "dupla" ali "panja", kar poudarja tudi Rojina (20): "Naravno prebivališče čebel so v divjavi votla drevesa, skalne razpoke, luknje in špranje..."

Posodo, kjer čebele združno živijo, delajo in se množijo, imenujemo panj, košnico, pleter i.dr." (Rojina 1906, 20).

Slika 2: Vertikalno duplo, naravni panj, je človek uredil v bolj uporabno obliko v horizontalni smeri. Iz ličkanja pleten vertikalni panj po Rojini ima več elementov. Glinasti panj, ki izhaja še iz časov Feničanov, še danes uporabljajo na Malti (Juvanec 2002)

Najbolj naravna oblika je torej vertikalno duplo, ki si ga je človek prilagodil v horizontalno lego. Nekatere oblike panjev pa so obdržale tudi vertikalnost, odvisno od materiala, ki je na razpolago: plutovinast panj v Španiji (Juvanec 2002) drevesno deblo dobesedno posnema.

Okrogli tloris panja iz prepleta (iz mehkih, upogljivih vrbovih vej, ki so včasih tudi na pol prerezane, da jih laže upognejo) ali iz slamnate "kače", ki jo spiralno uvijajo vse do temena, so normalne, naravne in edine možne oblike preproste konstrukcije. Preplet je zatesnjen z glino, ki je ojačana s kravjakom, slamnati zvitki so poviti. Obe izvedbi imata na vrhu nekaj ročaj, saj lahko služita tudi za lov na pobegle roje.

Anton Janša je v sredini osemnajstega stoletja (rojen 1734, umrl 1773) postal cesarsko kraljevi čebelar na Dunaju in je uvedel oglat, lesen panj, ki ga je moč sestavljati ("nakladni panj") in kontrolirati njegovo vsebino (satje). To je začetek modernega čebelarstva.

VSEBINE POSLIKAV

Zanimivo je, da je izbor poslikav panjskih končnic razmeroma majhen: gre za prizore iz preprostega življenja, za epske, pripovedne prizore ter za imenitne prikaze predstav preprostega človeka o pravici in krivici, o ženski, hudiču in še o čem.

Malo je krajin in narave: kolikor obstaja ta tematika, je vezana na izjemne elemente - grad na visokem griču, cerkev z visokim zvonikom ali s kakim čudežem (največ s svetlobo), narava nastopa le, če je povezana s kakim dogodkom (obešenje, poroka, krst).

Zgodbe so vedno znane: ni nove in ni novih, neznanih oseb. Gre seveda za enodejanko, za zgodbo v eni sliki, kjer morajo biti stvari jasne in poznane - varianta na znano temo je le v risarski tehniki in seveda v naboju, ki ga avtor izžareva.

Lirične vsebine malone ni, vse mora biti z vsebino, ki se lahko pripoveduje, zato skoraj ne najdemo cvetic, ne v detajlu, ne v šopku, ne kot vzorec.

Zanimivo je, da je vzorec izjemno močan etnološki motiv, predvsem v vezenju in v poslikavah lončenine.

Na panjskih končnicah tega preprosto ni. Premalo zanimivo je.

Narava nastopa le kot ozadje za zgodbo, ki je v prvem planu.

Verskih podob je malo, kolikor obstajajo, so to manj znani ali lokalni svetniki, pri čemer je poudarek na dejanju samem: čudež, pomoč, pokora. Pogosto nastopa le hudič, pa še ta tedaj, ko dela red: največ med ženskami. Lahko se tudi pripravlja na dejanje - brušenje krempljev na primer - kar predstavlja grožnjo ali namen kaznovanja.

Zelo redke so slike portreta: že zaradi formata, ki je izrazito panoramski.

Nasploh na končnicah ni detajla, ker je premalo izpoveden.

Najbolj pogostna vsebina je ženska.

Pri tem ne gre za lepoto, za povečevanje ljubezni. Nikoli ne nastopa spolnost.

Največkrat so prikazane ženske slabosti, tako v dejanju kot smiselno.

Nečimrnost in lepoticenje nastopata redko, pa saj v kmečkem življenju zanju ni bilo prostora. Edina izjema je mlin mladosti, kjer na eni strani vstopajo grde, stare babe in na drugi izstopajo lepe mladenke.

Najbolj pogosten motiv je kaznovanje: za jezikanje rezanje predolgega jezika, za druge prestopke palica po riti, tlačenje v mlin.

Posebna izvedba panjskih končnic je barvanje prve stene panja brez vzorca, risbe ali vsebine. Pri tem panjska končnica ni več

podolgaša, pač pa je bolj visoka in se ravna po odnosu širine proti višini AŽ panja, kot se pač največ uporablja.

NAMEN BARV IN RISB

Prepoznavnost je prvi namen, ki nastopa v čebelnjaku. Čebelam je treba omogočiti preglednost panjev in čimbolj olajšati izbor, kadar je panjev v čebelnjaku veliko. Že Janša je navajal, da je treba panje postavljati čimbolj vsaksebi in da je sestavljanje panjev v čebelnjaku v vrste in celo v višino, slabo (Rojina 1906, 30), "nepripravno in škodljivo".

Slika 3: Barve današnjih panjskih končnic: čebele tako rdečo kot zeleno vidijo kot črno, tako da je efekt tega barvanja za čebele bolj jalen.

Prepoznavnost je tudi namen barvanja prvih strani panjev danes: a barvanje v rdeči in v zeleni barvi je pomota čebelarja, ki ne pozna lastnosti svojih čebel.

Kolikor so barve take, da jih čebele zares ločijo, pomagajo prepoznavnosti in so dosegle namen, ki ga panjskim končnicam pripisujemo.

Risbe na končnicah so prvič manj intenzivne in od daleč manj prepoznavne, zato je ta namen kot celota vprašljiv. Ker pri risbah nastopajo predvsem rdeče barve, ki jo čebele zamenjajo s črno, enaka pa je tudi zelena, je prepoznavnost slikarjev na panjih vse manjša.

Popolnoma razumljivo je, da iz istega razloga ne nastopajo monohromatske, enobarvne risbe ali risbe, narisane z eno barvo. Predvsem ni črtnih risb. To govori v prid temu, da so slikarje namenjene raznobarnosti in s tem čebelam.

Barvne slike z zmanjšano vrednostjo prepoznavnosti so za čebele manj pomembne. Barvne slike z močnimi vsebinami so bolj zanimive za človeka, manj čebelam.

Namen teh slik je ugajati človeku. Kdo je ta človek? Je čebelar sam ali so njegovi gostje ali celo samo mimoidoči?

Namen slik z epsko, pripovedno vsebino, je nedvomno vzpodbujanje k razmišljanju, je vzpodbujanje domišljije, sanjarjenje. Poseben problem je privošljivost, maščevanje in kazen: vse to veje iz slik, ki krasijo čebelnjak.

PANJI DRUGJE, DRUGI MATERIALI

Panji so lahko iz lončenine, iz slame, vejevja ali iz lesa.

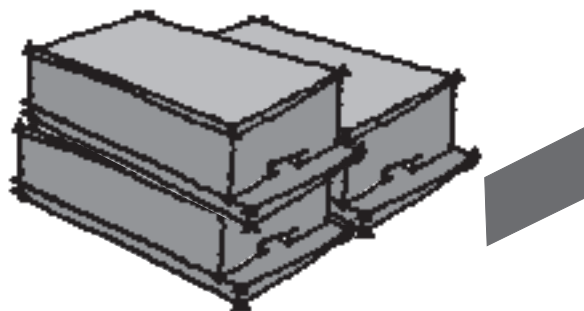
Slika 4: Panji raznih oblik: iz šibja pleten panj, zamazan s kombinacijo blata in kravjaka (za tesnjenje in za izolacijo). Iz ličkanja pleten panj je okrogel, oglat lesen panj pa že ima lastnosti modernega panja: sestavljanje. (Juvanec 2002)

Najstarejši panji izhajajo iz Punskih časov (Jaccarini 2001) in jih najdemo največ na Malti, pa tudi na Cipru in v Maroku. To so čebelnjaki, vrezani v skalo, takorekoč jamski čebelnjaki, ki imajo predvsem glinaste panje. Ti so okrogli, z ožjim vratom z odprtini, podaljšujejo se s segmenti in se končajo s ploščatim kamnom.

Slamnate panje omenja že Janša, ki je narisal vertikalni panj s podaljški. Narejen je iz slamnate kite, ki je prevezana in teče spiralno od začetka do konca oboda (Rojina 1906, tabla III). Janševih panjev ne poznam, pač pa so do nedavna uporabljali panje, ki so nekaki obrnjeni koši. Na drugi strani odprtine (ki jo vežeta dve povezani palici) ima ročaj, ki služi, kadar je panj namenjen za lovljenje roja na vejah. Na Štajerskem so postavljali te panje pod napušč domače hiše, na Ptujskem polju, v Markovcih so bili taki panji na treh nogah in pokriti z otepom slame. Enako pokrite panje navaja literatura tudi v Španiji (Galicija).

Panj iz prepleta ima nekoliko posebno obliko: predvsem zaključek je drugačen. Gre za preplet iz vrbovih vej, ki se konča v nekak stožec, ta pa služi kot ročaj. Preplet ni tako tesen kot slama, zato so jih premazali s kombinacijo blata (gline) in kravjaka, kar ni le zapiralo odprtini, pač pa predvsem ščitilo pred temperaturnimi razlikami.

V Španiji (Valenciana, La Mancha) imajo drevesa plutovce. Deblo zarezajo dvakrat okrog in okrog, potem pa dvakrat po višini, nato drevo slečejo. Obe polovici "zašijejo" z velikimi vbodi, panj postavijo na leseno ploščo in ga pokrijejo s plutastim ovalom. Zgoraj je okrogla odprtina za zračenje (pa tudi za prijem), spodaj je podolga žrelo za čebele. Arquitectura vernacular v svojem tretjem zvezku priobčuje slike takih panjev, ki so pokriti s lamnatim otepom. reč izgleda identično našim s Ptujskega polja.

Slika 5: Bistvo oglatih panjev je možnost sestavljanja: tako v vertikalni kot v horizontalni smeri. Element oglatega panja je sprednja stranica, ki je za vsak panj lahko značilna.

S pojavom oglatega lesenega panja se začne možnost barvanja in opreme čelne plošče, a se tega navadno nikjer ne poslužujejo. Panji so razpostavljeni v bolj ali manj ravnih linijah (na Malti na primer v ogradi kamnitih čebeljakov, v Španiji pa na terasah pred jamami v strmih brežinah), brez značilnih barv, kar čebel očitno prav nič ne moti.

Slika 6: Čebeljnaki na Malti so vrezani v skalo ali pa sestavljeni iz kamnitih zidakov, postavljeni so vedno v brežino, da imajo izhode za čebele proti jugu, pred vetrom pa so zavarovani z zidcem. Razlikovanja med panji ne poznajo, čeprav jih je včasih v enem čebeljaku po sedemdeset in več.

Več: najstarejši še obstoječi čebeljnaki na Malti so vklesani v skalo - odprtine so navadno v treh vertikalnih vrstah, horizontalno pa jih je kakih petnajst. Vse odprtine so enake, po kakih petinštirideset v čelni plošči devetdeset centimetrov krat pet metrov. In čebele so našle pravo odprtino (Juvanec 2002).

VPRAŠANJE IZVORA IN NAMENA

Barva

Z ozirom na materiale prvih panjev in pa na dejstvo, da je naravno okolje za čebele povsem običajna narava, dupla, razpoke in luknje pa so predvsem temnejši elementi, barva kot prepoznavna ni običajen način.

Prvi panji so iz naravnih materialov, neobarvani, pa tudi s časom so potemneli in s tem izgubili prepoznavnost.

Kasnejše oblike panjev in čebeljakov ne uvajajo barve, so primarno obarvani, skladni z naravo, predvsem v rjavih odtenkih, tako v lesu kot v kamnu.

Oblika

Morda bi lahko bila značilna oblika, a še ta je amorfna, neeksaktna in nikakor ni tipična, prej obratno. Razpoke, odprtine, napušči so predvsem neopazni elementi naravnega okolja: že po svoji naravi so skriti, s temno barvo. Sence so ključni elementi zarez, krušijo ali odbijajo se ostareli materiali, ki so že zaradi tega temnejši. Neeksaktna oblike se stapljajo z naravo in zavajajo pogled.

Postavitev v prostor

Lokacije varnih zatočišč so že po svoji naravi skrite pred svetlobo, soncem, pogledi in dosegom.

Svetloba in sonce: vosek, ki je gradivo za satje, je povsem bele barve in na svetlobi potemni do povsem črne barve (Rojina 1906, 17). Po svoje je treba že zaradi barve satja panj skriti, čas pa to še pospešuje.

Pogledi privabljajo roparje, zato je naravno, da mora biti

zatočišče skrito. Oba elementa - umik pred svetlobo in pred pogledi imata pravzaprav identične sestavne dele - skrivanje.

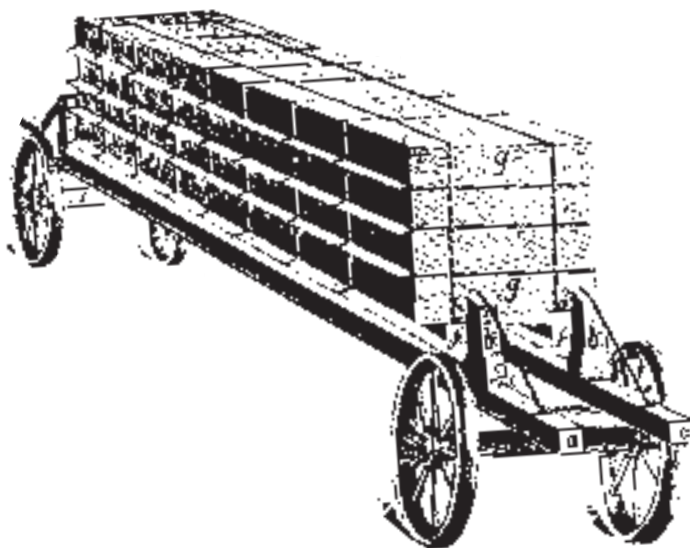
Doseg ima isti namen, varovanje pred plenilci. Tako bi naj bilo satje oddaljeno od zunanosti vsaj za doseg plenilca, pa naj bo to medved ali človek.

Ne glede na to, da je skrivanje en element postavitve v prostor, je drugi prav obraten: preglednost in vidnost.

Čebela se nameri že prav zgodaj direktno v odprtino svojega panja, zato ga mora pravočasno opaziti. Nedvomno je, da so naravni panji zaradi varnosti, ki predstavlja preživetje, v nasprotju s tem dejstvom.

Človekovi panji, še tako naravne barve in oblike, so zato postavljeni na izpostavljena mesta, a čimbolj varno. Na domači hiši so to dvignjeni prostori (zaradi dostopa malih živali, zaradi varnosti človeka, da ne pride v linijo leta čebele, pa zaradi čim lažjega doleta otovorjenih čebel). Idealna mesta so pod napuščem, kjer je tudi možnosti veliko - predvsem štrleče konstrukcijske konzole so idealne za nameščanje desak, na katere pridejo panji. Prepoznavnost je v tem primeru lokacija sama.

Poseben problem predstavljajo leseni oglati panji, ki jih je uvedel Janša. Njihova prednost je v funkciji, v varnosti, v možnosti sestavljanja. Vse to so pozitivni elementi. Negativno pri tem pa je, da je niz panjev povsem enak in da je treba vendarle zadeti pravo odprtino.

Slika 7: Rojina prikazuje sestav mnogih panjev na vozu (za iskanje paše), a je taka postavitev v sklope že zametek modernega čebeljaka. Čeprav ga Janša (Rojina 1906) odsvetuje, se je velik čebeljak razvil prav v tej smeri.

Janša opozarja, da ni dobro nameščati panjev preveč skupaj in posebej ne v nadstropja, a uporabna vrednost je prav pri tem večja.

Očitno pa je, da se Janši ni zdelo vredno omenjati prepoznavnosti, tudi ko je predlagal sestav množice panjev v sklop. Očitno so čebele to prepreko premagale s svojim izostrenim orientacijskim čutom in s pomočjo vonja domačega roja.

Barvanje in slikarija panja

Barvanje in poslikava panja je človekovo delo. Na prvi pogled služi prepoznavi, razlikovanju panjev med sabo, torej je namenjeno čebelam.

Po drugi strani pa so slikarije pisane in uporabljajo barve, ki jih čebele ne prepoznajo, zato mnogokje barvanje ni efektivno.

Slika 8: Tudi živalski motivi so prav pogostni: pa čeprav se obnaša medved prav človeško (čebelnjak pri Jurčičevi domačiji na Muljavi)

Slika 9: Želje osamelega čebelarja: mlin lepote, ko na eni strani vložijo staro, grdo žensko in jo na drugi dobijo lepo, mlado (čebel. na Jurčičevi domačiji, Muljava)

Slika 10: Babo žagajo na dvoje: priljubljen motiv maščevalnega človeka (Jurčičeva domačija na Muljavi)

Pripoved

Slikarije in motivi panjskih končnic so definitivno epske narave, z vsebino. Vzorcev ali enakomernih likov praktično ni, celo detajlov ne. Vse je v velikem planu, kjer je mogoče čimveč povedati. Gre torej prvenstveno za pripoved, za zgodbo.

Pri tem je efekt predvsem burjenje domišljije, zadovoljstvo, ko vedno zmaga pravica, ko krivce ujamejo, jih definirajo in kaznujejo.

Dejstvo je, da je čebelarjenje moški poklic, zato je tudi izbor tem temu ustrezen.

Zanimivo je, da v čebelarstvu ni golih deklet in ne spolnosti, kar poznamo vse od grške kulture in celo v Egiptu. Odgovor bi lahko bil: ker gre za epske pripovedi, ker gre za čas razsvetljenstva z rastjo kulture in ker v kmečkem življenju nikoli ni šlo za udobje, užitek, pač pa za delo in za njegov efekt.

SKLEP

Barvanje panjskih končnic nedvomno pripomore k njihovi prepoznavnosti, a le delno in v omejenem smislu, saj čebele vidijo drugačen spekter barv od človeka. Barvanje v barvah, ki jih čebele ne vidijo, je torej jalov posel, brez smisla.

Enako je z vsebinami slikarij: čebele jih ne razumejo in torej ne pripomorejo k njihovi orientaciji.

Logičen sklep je, da so slikarije in barvanje panjev namenjene človeku.

Posebnih znakov razlikovanja, kot jih poznamo v pastirskem življenju, pri čebelarjih ni.

Včasih pismenost ni bila sama po sebi umevna, zato označevanja s črkami, napisi ali s številkami ni.

Determinacija z motivi je torej logična.

Namenjena je čebelarju. Ne čebelarki.

Za to govori izbor motivov, kjer so na ključnem mestu prav ženske.

Ne gre le za burjenje domišljije, za razmišljanje in za zapolnjevanje časa.

Psihološki profil čebelarja je po tej logiki: umirjen, a pod silo grožnje.

Ta prisila je naravna: čebela vsak sunkovit gib človeka na svoji poti kaznuje, pa čeprav to plača z lastnim življenjem. Pod tem vplivom se razvije človekova domišljija in se usmerja predvsem v iskanje krivca. Krivec je navadno tisti, ki ga ni zraven. In če je čebelar moški, če je pri čebelnjaku sam, je lahko tisti, ki "spada zraven, a ni prisoten", le ženska.

V tem kontekstu je treba iskati vsebine motivov panjskih končnic. Čebela uči, da je treba krivca kaznovati. Torej naj bo ženska kaznovana.

Ker pa čebelar ni rabelj, vera pa ponuja dežurnega eksekutorja, izvrševalca: hudiča, zlodeja, vraga, je to idealna oseba. Zato torej največ končnic s tem motivom.

Pa še nekaj je: čebelar ni slikar in ni avtor panjskih končnic. Le postavlja se z njimi.

Toda - če se postavlja z bahavostjo kot so panjske končnice, ki so pri nas postale še nekaj več: identiteta, mu tega ne gre zameriti.

Panjske končnice predstavljajo enega viškov naše preproste likovne kulture, so naša prepoznavnost. Če bi jih bolj poznali, bi bile tudi naš ponos.

VIRI

Jaccarini,C: Girna and Mgiebah,

Mellieha Council, Mellieha Malta 2001

Juvanec,B: Mighba, čebelnjak, Research

Universita ta'Malta, Msida Malta 2002

Juvanec,B: Arhitektura panja, raziskovalna naloga

Fak. za arhitekturo, Ljubljana 2002

Juvanec,B: Arquitectura en piedra secca,

Documentacion, Universitat Politecnica Valencia 2002

Lakmayer,F: Umni čebelar, Mohorjeva družba, Celovec 1907

Rojina, F: Antona Janša POPOLNI NAUK O

ČEBELARSTVU* I.N.Babnik, Ljubljana 1906

* Anton Janša, rojen v Breznici na Gorenjskem 1734, je bil cesarsko kraljevi čebelar na Dunaju. Napisal je "Razpravo o rojenju" in pripravil splošni nauk o čebelarstvu, predvsem grafični del, a je 1773 še pred izidom umrl. F. Rojina je z njegovim materialom izdal knjigo, ki je izšla pri založbi I.N. Babnik, Ljubljana leta 1906.